

Titlul I

Considerații generale privind obligațiile civile

Secțiunea I. Noțiunea de obligație. Terminologie

Din punct de vedere etimologic, termenul de „*obligație*” provine din cuvântul *obligatio*, care în latina veche însemna „a lega” (*ligare*) pe cineva din pricina (*ob.*, *obs.*) nerespectării prestației pe care o datora altuia.¹

La începuturi, termenul de obligație exprima o legătură pur materială între două persoane, o înlănțuire (*vinculum*) care-l lega pe debitor de creditor, în temeiul căreia acesta din urmă, având la îndemână sancțiunea constrângerii (*adstringimur*), putea solicita celui dintâi executarea unei prestații.

Înlănțuirea care-l lega pe debitor de creditor era privită ca fiind o relație personală între cei doi, datorată confuziei dintre lucrul datorat și persoana care-l datorează.²

Când această confuziune a fost înlăturată, executarea obligației a încetat a se mai face asupra persoanei debitorului, transpunându-se asupra bunurilor din patrimoniul său. Pe creditor nu-l interesa persoana debitorului, ci posibilitatea acestuia de a plăti lucrul datorat.

În terminologia juridică actuală, termenul de „*obligație*” are mai multe înțelesuri.

¹ A se vedea: V. Hanga, *Drept privat roman*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 345.

² A se vedea: P.C. Vlăchide, *Repetiția principiilor de drept civil*, Ed. Europa Nova, București, 1994, vol. II, p. 11.

Într-un prim sens, cuvântul „obligație” este sinonim cu acela de îndatorire juridică, noțiune generică prin care înțelegem îndatoririle juridice generale și particulare.¹

Îndatoririle generale reprezintă acele obligații care revin tuturor persoanelor sau numai unor anumite categorii de persoane. În categoria acestor îndatoriri intră obligația de a respecta drepturile absolute ale fiecăruia (drepturile reale și cele personale nepatrimoniale).

Îndatoririle personale sunt cele care revin numai unor anumite persoane, cum ar fi obligația debitorului de a exercita prestația către creditorul său.²

Într-o altă accepțiune, în sens larg, prin „obligație” se înțelege raportul juridic obligațional, privit în întregul său, cu ambele sale laturi: activă și pasivă.

În vorbirea curentă, termenul de „obligație” are semnificația unui înscris constatator al unei obligații, care face dovada unui raport juridic existent între creditor și debitor. Este vorba de acele valori mobiliare (obligațiuni - altele decât acțiunile la purtător sau părțile sociale) emise de societățile comerciale, de unitățile administrativ teritoriale sau de stat care dau creditorului dreptul de a încasa la un anumit termen un anumit venit, al cărui quantum este prestabilit.

Codul civil român, urmând modelul altor reglementări similare moderne³, nu definește obligația civilă.

Omisiunea Codului civil de a da o definiție obligației a fost explicată prin faptul că legiuitorul român a adoptat faimoasa definiție romană a obligației elaborată de Justinian în „Institute”, așa încât nu mai era necesară formularea alteia.⁴

Potrivit acestei definiții, „Obligatio est juris vinculum quo necessitate adstringimur alicujus solvendae rei secundum nostra civitatis jura”, adică obligația este o legătură de drept prin care suntem siliți de a plăti ceva potrivit drepturilor cetății noastre.

¹ A se vedea: *L. Pop*, Tratat de drept civil. Obligațiile. vol. I. Regimul juridic general, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 7.

² A se vedea: *L. Pop, op. cit.*, p. 17.

³ În acest sens, a se vedea: Codul civil francez din 1804; Codul federal elvețian al obligațiilor din 1911; Codul austriac din 1911.

⁴ A se vedea: *I. Adam*, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ed. All Beck, București, 2004, p. 3.

Din cuprinsul definiției rezultă elementele pe care le presupune cel mai simplu raport obligațional:

- o persoană numită „creditor”, care are dreptul să constrângă pe debitor a-i plăti ceva, ceea ce acesta din urmă datorează primului;

- o persoană numită „debitor”, care este silită să plătească ceva creditorului; Cu privire la subiectele raportului juridic obligațional, romanii au întrebuițat destul de târziu cuvintele de „creditor” și „debitor”. Vreme îndelungată, atât creditorul cât și debitorul au fost desemnați prin cuvântul *reus*, care înseamnă parte într-un proces.¹ Cuvântul „creditor”, în sens etimologic vine de la cuvântul *credo*, care înseamnă „a da bani cu împrumut”. În timp, termenul a fost extins la toate persoanele cărora li se datora ceva.

- un obiect, adică o plată pe care debitorul trebuie să o facă creditorului. Prin plată nu se înțelegea numai remiterea unei sume de bani, ci și ceea ce romanii numeau *dare, facere, sau praestare*, sau în alți termeni, prin plată se înțelegea prestațiunea la care debitorul s-a obligat.²

Din definiția lui Justinian se desprind două caracteristici importante ale raportului obligațional:

- legătura juridică între debitor și creditor, desemnată prin sintagma *vinculum juris* (legătura de drept) și

- posibilitatea de constrângere a debitorului la plata prestației datorate, desemnată prin expresia *quo adstringimur* (prin care suntem constrânși).

Definiția romană nu identifică dreptul de creanță cu obligația, (cum s-a întâmplat mai târziu, în doctrina modernă a dreptului civil) ci doar îl prezintă pe debitor ca fiind într-o încătușare juridică față de *alicujus*, deci față de creditor, căruia să-i plătească ce-i datorează.³

Persoana creditorului nu este menționată în mod expres în cuprinsul definiției, ci doar se face aluzie la ea atunci când se subliniază legătura juridică, respectiv atunci când se precizează ideea de constrângere (*adstringimur*) a debitorului către creditor.

¹ A se vedea: C. Tomulescu, Manual de drept privat roman, Litografia și Tipografia Învățământului, București, 1958, p. 56.

² A se vedea: E. Molcuț, D. Oancea, Drept roman, Ed. Universul, București, 1993, p. 160.

³ A se vedea: P.C. Vlachide, *op. cit.*, p. 11.

O altă definiție valoroasă a obligației din epoca romană o găsim într-un text al lui Paul în „Digeste”, potrivit cu care „*Obligationum substantia non in eo consistit, ut aliquod corpus nostrum aut servitutem nostram faciat sed ut alium nobis adstringat ad dandum aliquid vel faciendum vel prestandum*”. (Esența obligației nu constă în dobândirea pentru noi a unui lucru sau a unei servituți, ci în a-l constrânge pe altul față de noi la a transfera (a da) ceva sau a înlesni o prestație).¹

Textul mai sus citat nu conține nici o definiție a obligației, ci mai degrabă opune conceptul de obligație dreptului real sau actelor ce sunt utilizate în scopul dobândirii unor drepturi reale.²

Valoarea acestui text rezidă și din faptul că ne înfățișează, într-o concepție proprie, unele elemente ale obligației, precizând că natura acesteia este dată de termenii: *dare, facere și praestare*.

Într-o primă perioadă, doctrina juridică a considerat că noțiunea de obligație este sinonimă cu dreptul de creanță.

Astfel, pentru Matei Cantacuzino, „Noțiunea de obligație corespunde exact cu aceea de drept personal, adică de drept de creanță (...)”.³

În celebra lucrare „Tratat de drept civil român”, autorii acesteia, C. Hamangiu, I. Rossetti-Bălănescu și Al. Băicoianu, definesc obligația în sens larg, ca fiind „o legătură juridică între două sau mai multe persoane, în virtutea căreia o parte numită debitor se obligă față de alta, numită creditor, la executarea unei prestații pozitive sau negative, adică la un fapt sau o absențiere”.⁴

„Obligația constă, deci, într-un raport juridic; unul din elementele raportului este sarcina creditorului, celălalt element este dreptul creditorului sau creanța.

¹ A se vedea: *D. Alexandresco*, Principiile dreptului civil român, Tipografia Curții Regale F. Göbl Fii S.A., București, 1926, vol. III, p. 5; *R.I. Motica*, Izvoarele obligațiilor civile, Ed. Alma Mater Timisensis Mirton, 2001, p. 6-7.

² A se vedea: *E. Molcuț, D. Oancea, op. cit.*, p. 158.

³ A se vedea: *M.B. Cantacuzino*, Elementele dreptului civil, Ed. All, 1998, p. 392.

⁴ A se vedea: *C. Hamangiu, I. Rossetti-Bălănescu, Al. Băicoianu*, Tratat de drept civil român, vol. II, Ed. All, București, 1997, p. 315.

De aceea obligațiile se mai numesc și drepturi de creanță. Ele constând esențialmente dintr-un raport între persoane, se mai numesc și drepturi personale”.¹

Identificarea celor două noțiuni, respectiv „creanța” și „obligația”, a fost criticată în literatura de specialitate, susținându-se că „pretinsa lor sinonimie poate fi cel mult un mod de a exprima legătura indisolubilă dintre dreptul de creanță și obligație”.²

Potrivit aceleiași opinii, în fond, cele două noțiuni sunt diametral opuse, una fiind negația celeilalte. Raportul dintre ele este de subordonare, în sensul că obligația este în subordinea dreptului. Fără obligație, dreptul de creanță nu s-ar realiza.

Deosebirea dintre noțiunea obligației și noțiunea dreptului de creanță a fost sesizată și analizată de profesorul Istrate Micescu.

În celebra sa lucrare „Drept civil. Curs de teoria generală a drepturilor de creanță” (Prelegeri susținute la Facultatea de Drept din București în anul universitar 1932-1933), Editura Themis Cart, 2004, prestigiosul autor arăta că „Pentru a pricepe rostul deosebirii pe care înțeleg s-o stabilim între noțiunea dreptului de creanță și noțiunea de obligație, trebuie să vă raportați în primul rând la concepția curentă după care noțiunea dreptului de creanță este sinonimă cu aceea de obligație; în al doilea rând, trebuie să vă raportați la concepția dominantă... după care știința dreptului să devină o știință a drepturilor”.

Pornind de la aceste repere, ilustrul profesor, subliniind prioritatea istorică și superioritatea teoretică a drepturilor asupra obligațiilor, a concluzionat că, în timp ce drepturile sunt de domeniul științei, al cărui rol este acela de a descoperi drepturile, obligațiile țin de domeniul tehnicii juridice.

Prin urmare, drepturile, nefiind decât pure noțiuni, pentru a fi valorificate au nevoie de un mijloc tehnic, de un instrument de realizare. „Mijloacele prin care drepturile își asigură existența și cărora își datorează realizarea, nu prezintă altceva decât noțiunea de obli-

¹ A se vedea: C. Hamangiu, I. Rossetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. II, Ed. All, București, 1997, p. 315.

² A se vedea: P.C. Vlăchide, *op. cit.*, p. 10.

gație, sub aspectul obligației de a nu face, pentru respectul dreptului, așa cum sunt și sub aspectul obligației de a face, pentru realizarea tuturor drepturilor care intră în formare”.¹

Reducerea obligației la funcția de mijloc tehnic de realizare a drepturilor de creanță nu-i aduce atingere importanței sale în sistemul științei dreptului.

Mai târziu, doctrina juridică a definit obligația ca fiind „raportul juridic în temeiul căruia o persoană este ținută să dea, să facă sau să nu facă ceva, în favoarea altei persoane, sau cu alte cuvinte, obligația este raportul juridic în virtutea căruia o persoană are puterea de a cere altei persoane îndeplinirea unei anumite prestații”.²

În cazul în care raportul de obligație este privit din punct de vedere al creditorului, el se numește „drept de creanță”, iar dacă este privit din punct de vedere al debitorului, el poartă denumirea de „obligație” sau „datorie”.

Dreptul de creanță face parte din activul patrimoniului, ca un bun incorporeal, având o valoare pozitivă, în timp ce datoria debitorului figurează în pasivul patrimoniului său, cu o valoare negativă.

Într-o altă definiție³, obligația este „raportul juridic civil în care o parte – creditorul – are facultatea de a solicita celeilalte părți – debitorului – să execute una sau mai multe prestații ce pot consta în a da, a face sau a nu face ceva, pe care acesta este ținut a le îndeplini, de regulă, sub sancțiunea constrângerii de stat”.

Din conținutul acestei definiții rezultă că obligația este un raport juridic civil care are două laturi: una activă, adică un creditor și dreptul de creanță, și alta pasivă, înțelegând pe debitor și datoria de care este ținut față de creditor.

Debitorul este ținut fie de o prestație pozitivă, care constă în a da sau a face ceva, fie de o prestație negativă, respectiv de a nu face ceva.

¹ A se vedea: *I. Miclescu*, *Drept civil. Curs de teoria generală a drepturilor de creanță* (Prelegeri susținute la Facultatea de Drept din București în anul universitar 1932-1933), Ed. Themis Cart, 2004, p. 16.

² A se vedea: *T.R. Popescu, P. Anca*, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 9.

³ A se vedea: *R.I. Motica*, *Izvoarele obligațiilor civile*, Ed. Alma Mater Timisiensis Mirton, 2001, p. 8.

Secțiunea II. Raportul juridic obligațional

Raportul juridic obligațional, ca orice raport juridic civil, conține următoarele elemente structurale: subiectele, conținutul și obiectul.

Unii autori¹ alătură acestor trei elemente ale raportului obligațional și sancțiunea, cu motivația că numai în acest fel se pot sesiza deosebiri esențiale dintre obligațiile civile sau perfecte și obligațiile naturale sau imperfecte.

§1. Subiectele raportului juridic obligațional

Subiecte ale raportului juridic de obligație pot fi atât persoanele fizice cât și persoanele juridice.

Suntem de părere că, în calitate de subiect al unui raport juridic obligațional poate fi și o autoritate a administrației publice. Spre exemplu, primarului² unei unități administrativ-teritoriale (comună, oraș sau municipiu), printre alte atribuții, îi revine și aceea de a emite autorizații de construcție, în condițiile legii. Această atribuție este exercitată în numele autorității primarului, iar nu în numele persoanei juridice de drept public, respectiv al unității administrativ-teritoriale.

Potrivit legii, refuzul nejustificat sau întârzierea emiterii unei asemenea autorizații pot fi sancționate de către instanța de judecată, în sensul obligării lui la eliberarea autorizației, concomitent cu obligarea la plata unei despăgubiri către partea prejudiciată, datorită conduitei culpabile a primarului.³

¹ A se vedea: *L. Pop, op. cit.*, p. 19.

² Potrivit art. 23 din Legea administrației publice locale nr. 215/2001, primarii și consiliile locale sunt autorități ale administrației publice prin care se realizează autonomia locală în comune și orașe.

³ Potrivit art. 18 alin. (1) din Legea nr. 554/2004, privind contenciosul administrativ, instanța, soluționând acțiunea în condițiile prevăzute la art. 8 alin. (1) poate, după caz să anuleze în tot sau în parte un act administrativ, să oblige autoritatea publică să emită un act administrativ sau să elibereze un certificat, o adeverință sau orice alt înscris. Potrivit alin. (3) al aceluiași text, „În cazul soluționării cererii, instanța va hotărî și asupra despăgubirilor pentru daunele materiale și morale cauzate, dacă reclamantul a solicitat acest lucru”.

În ipoteza de mai sus, se naște un raport juridic obligațional ale cărui subiecte sunt:

- pe de-o parte primarul, în calitate de autoritate executivă a administrației publice locale,
- pe de altă parte, persoana fizică sau juridică prejudiciată în dreptul său recunoscut de lege.

Subiect al raportului juridic de obligație poate fi și statul, în situațiile în care participă nemijlocit în nume propriu, ca subiect de drepturi și obligații, la raporturile juridice. În aceste situații, reprezentarea intereselor statului, potrivit legii se realizează de regulă prin intermediul Ministerului Finanțelor.

În raportul de obligație, subiectul activ se numește „creditor”, iar subiectul pasiv se numește „debitor”.

Creditorul are dreptul de a cere, întrebuițând constrângerea conținută în noțiunea de obligație, iar debitorul este ținut să execute obligația.

Datorită faptului că cele mai numeroase raporturi obligaționale au caracter complex, subiectele acestora au o dublă calitate, în sensul că fiecare este în același timp și creditor și debitor.

Această dublă calitate a subiectelor se regăsește în cazul raporturilor juridice obligaționale sinalagmatice. Este cazul contractului de vânzare-cumpărare, unde vânzătorul este creditor al prețului și debitor al prestațiilor de transmitere a dreptului de proprietate și de predare a bunului, iar cumpărătorul este creditorul prestației de predare a bunului cumpărat și debitor pentru plata prețului.¹

În raporturile de obligații unilaterale, subiectele nu mai îmbracă dubla calitate de creditor și debitor.

Fiecare subiect este fie numai creditor, fie numai debitor. De exemplu, în cadrul unui contract de donație, donatorul este în exclusivitate creditor, iar cealaltă parte, respectiv donatarul este numai debitor.

Denumirile de creditor și debitor sunt noțiuni generice, utilizate în toate raporturile obligaționale, fiind proprii teoriei generale a obligațiilor.

¹ A se vedea: L. Pop, *op. cit.*, p. 20.

Ele capătă denumiri specifice, în raport de izvorul concret al obligației, cum ar fi: vânzător – cumpărător; donator – donatar; locatar – locatar; comodant – comodatar; credentier – debientier; mandant – mandatar; comitent – comisionar, etc.

§2. Conținutul raportului juridic obligațional

Raportul juridic obligațional este format din dreptul de creanță ce-i aparține creditorului și obligația corespunzătoare acestui drept, care incumbă debitorului.¹

Cu alte cuvinte, conținutul raportului juridic obligațional constă în dreptul creditorului de a pretinde o anumită prestație și îndatorirea debitorului de a executa prestația datorată.

Drepturile de creanță, împreună cu drepturile reale sunt drepturi civile cu caracter patrimonial. Dreptul de creanță se înscrie în activul patrimonialului, iar obligația corelativă este cuprinsă în pasivul acestuia.

Prin urmare, putem deduce că o latură esențială a raportului de obligație o constituie conținutul său patrimonial.²

Din punct de vedere al conținutului său, un raport juridic obligațional poate fi simplu sau unilateral, când o parte are numai drepturi iar cealaltă parte numai obligații, și complex sau bilateral când ambele părți au în același timp și drepturi și obligații. De regulă, conținutul raportului juridic de obligație este stabilit prin voința părților, concretizată într-un contract. Sunt însă situații când conținutul acestor raporturi este determinat de dispoziții legale, cum se întâmplă tot mai frecvent în ultima perioadă de timp.

§3. Obiectul raportului juridic obligațional

Obiectul raportului juridic obligațional constă în conduita concretă - acțiunea sau inacțiunea - la care este îndreptățit subiectul activ și îndatorat subiectul pasiv. În alți termeni, „obiectul constă în ceea ce

¹ A se vedea: C. Stătescu, C. Bîrsan, *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Academiei, București, 1981, p. 13.

² *Ibidem*.

creditorul poate pretinde de la debitor și acesta din urmă trebuie să îndeplinească, adică însăși prestația”.¹

Într-o altă definiție formulată de prestigiosul profesor Istrate Micescu, „obiect este ceea ce debitorul trebuie să presteze”.²

Obiectul nu se confundă cu conținutul raportului juridic de obligație.

Conținutul raportului constă în ansamblul drepturilor de creanță și obligațiilor corelative care aparțin subiectelor sale.

Obiectul constă în însăși acele acțiuni pe care subiectul le poate pretinde de la debitor, și pe care acesta din urmă este ținut a le îndeplini sau a se abține de la săvârșirea lor.

Ceea ce creditorul poate pretinde de la debitor se poate concretiza fie într-o prestație pozitivă – a da, a face ceva – fie într-o abținere sau inacțiune – a nu face ceva.

Obligația de a da constă în îndatorirea debitorului de a transfera sau de a constitui în favoarea creditorului un drept de proprietate sau un alt drept real.

Astfel, de exemplu, obligația vânzătorului de a transmite cumpărătorului dreptul de proprietate asupra lucrului vândut este o obligație de a da. Această obligație nu se confundă cu obligația de a preda în materialitatea lui lucrul vândut, întrucât această ultimă obligație este o obligație de a face.³

Reglementarea legală a obligației de a da o găsim în dispozițiile art. 1074 C. civ., potrivit cărora „obligația de a da o cuprinde pe aceea de a preda lucrul și de a-l conserva până la pierdere”.

Din modul de redactare a textului de lege, s-ar putea naște o confuzie gravă între obligația de a da și obligația de a face.

Pentru evitarea acestei confuzii, se impun următoarele precizări:

Potrivit legislației noastre actuale, transferul drepturilor reale se realizează concomitent cu încheierea contractului. Cu alte cuvinte, în cazul actelor consensuale al căror obiect îl constituie transmiterea sau constituirea de drepturi reale, caracterul lor consensual cât și cel

¹ A se vedea: *I. Albu*, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Academiei, București, 1981, p. 34.

² A se vedea: *I. Micescu*, *op. cit.*, p. 24.

³ A se vedea: *C. Stătescu*, *C. Bîrsan*, *op. cit.*, p. 13.